

Espoon kaupunki
LOPPURAPORTTI VUODEN 2021
TILINTARKASTUKSESTA

BDO Audiator Oy

1. YLEISTÄ

Tilintarkastusyhteisö BDO Auditor Oy on suorittanut Espoon kaupungin tilivuoden 2021 lakisääteistä tilintarkastusta tarkastuslautakunnalle syyskuussa 2021 esitetyn tilivuotta 2021 koskevan työohjelman mukaisesti. Tarkastusten toteuttamisessa on tilintarkastusta avustanut kaupungin ulkoisen tarkastuksen yksikkö.

Tilivuoden 2021 tilintarkastuksesta on annettu väliraportit 30.11.2021, 16.2.2022 ja 26.4.2022.

Tässä raportissa on esitetty havaintoja yksittäisistä työohjelmaan sisältyneistä tarkastuksista, joista ei ole raportoitu tarkastuslautakunnalle aikaisemmin. Raportti on tarkoitettu tarkastuslautakunnan käyttöön tilintarkastajan työn seuraamiseksi. Tarkastuksessa esille tulleista havainnoista on raportoitu myös asianomaisten yksiköiden vastuhenkilöille. Kaupunginvaltuustolle raportoidaan antamalla tilintarkastuskertomus.

2. HALLINNON TARKASTUS

Olemme perehtyneet Espoon kaupungin hallintosäännön muutoksiin sekä tutustuneet muiden alemmalla tasolla annettujen ohjeiden ja määräysten sisältöön sekä seuranneet niiden noudattamista. Olemme käyneet läpi kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen ja sen konsernijaoston, lautakuntien pöytäkirjoja ja viranhaltijoiden päätöksiä sekä seuranneet niiden päätösten toimeenpanoa ja noudattamista. Tarkastuksessa on seurattu muun muassa sitä, että kokousten pöytäkirjat on laadittu kuntalain ja kaupungin hallintosäännön mukaisesti sekä toimivallan ja päätösten perustelujen asianmukaisuutta.

Olemme lisäksi käyneet läpi kaupunginvaltuuston ja -hallituksen pöytäkirjoja alkuvuoden 2022 osalta sen varmistamiseksi, että tilivuoden jälkeiset olennaiset tilinpäätökseen 2021 mahdollisesti vaikuttavat asiat on huomioitu tilinpäätöksessä.

Emme ole havainneet hallinnon päätösten tarkastamisessa olennaista huomautettavaa.

3. TALOUSARVIO

3.1 TALOUDEN TASAPAINOISUUS

Espoon kaupungin vuosikate ilman liikelaitoksia, taseyksiköitä ja rahastoja (virastojen yhteenlaskettu vuosikate) riitti kattamaan vuonna 2021 suunnitelman mukaiset poistot (taulukko 1). Vuosikatteen pysymiseen edellisen vuoden tasolla vaikutti mm. arvopapereiden edellistä vuotta suuremmat myyntituotot, valtion koronakustannusten täysimääräinen korvaaminen ja verotulojen suurempi kertymä.

(Milj. euroa)	Talous-suunnitelma 2024	Talous-suunnitelma 2023	Talous-arvio 2022	Toteutunut 2021	Toteutunut 2020	Toteutunut 2019	Toteutunut 2018
Vuosikate	56,5	123,2	49,4	179,7	178,1	20,3	74,5
Poistot	-109,7	-107,5	-104,1	-99,3	-87,9	-85,2	-81,4
Kate poistojen jälkeen	-53,2	15,7	-54,7	80,4	90,2	-64,8	-6,8
Investointimenot – Rahoitusosuudet	-163,6	-158,8	-148,6	-175,4	-194,4	-141,2	-122,1

Taulukko 1. Peruskaupungin yhteenlasketun tuloslaskelman vuosikate, suunnitelmanmukaiset poistot ja investointimenot

Taloussuunnitelmakaudella 2022 - 2024 taloussuunnitelman mukainen virastojen yhteenlaskettu vuosikate kattaa noin 70 % suunnittelukauden suunnitelman mukaisista poistoista. Lisäksi peruskaupungilla on ollut, ja tulee taloussuunnittelukaudella olemaan, huomattavat vuosittaiset investointimenot, joita voidaan rahoittaa pieneltä osin varsinaisen toiminnan tulovirralla.

Peruskaupungin, taseyksiköiden, liikelaitosten ja rahastojen yhdistetyn (koko kaupunki) vuoden 2021 tuloslaskelman vuosikate 382,4 miljoonaa euroa ja se riittää kattamaan suunnitelman mukaiset poistot 188,2 miljoonaa euroa (taulukko 2).

(Milj. euroa)	Taloussuunnitelma 2024	Taloussuunnitelma 2023	Talousarvio 2022	Toteutunut 2021	Toteutunut 2020	Toteutunut 2019	Toteutunut 2018
Vuosikate	203,5	270,0	200,9	382,4	304,4	171,4	195,5
Poistot	-199,1	-195,5	-192,5	-188,2	-175,3	-178,9	-161,1
Kate poistojen jälkeen	4,4	74,4	8,5	194,2	129,1	-7,5	34,4
Investointimenot – Rahoitusosuudet	-288,0	-302,8	-310,0	-284,4	-342,2	-294,1	-270,5

Taulukko 2. Koko kaupungin tuloslaskelman vuosikate, suunnitelmanmukaiset poistot ja investointimenot

Taloussuunnitelman 2022 - 2024 mukainen koko kaupungin kate poistojen jälkeen kattaa vain noin 10 %:a ko. taloussuunnittelukauden investointimenoista (taulukko 2). Kaupunki on taloussuunnitelmassa varautunut ottamaan vuosina 2022 - 2024 uutta lainaa noin 500 miljoonaa euroa. Taloussuunnitelmakauden lopussa kaupungilla olisi lainaa 1,3 miljardia euroa.

Vaikka kaupungin taloudellinen tilanne on selkeästi parantunut, liittyy talouden ennustamiseen merkittäviä epävarmuustekijöitä, joten on tärkeää huolehtia jo päätettyjen kaupungin talouden tuottavuus- ja sopeuttamistoimenpiteiden toteuttamisesta ja noudattaa tarkkaa taloudenpitoa ja -seurantaa.

3.2 TILIKAUDEN TULOS

Talousarvion mukainen vuoden 2021 tilikauden tulos on ylijäämäinen 90,2 miljoonaa euroa. Koko kaupungin vuoden 2021 tilikauden tulos oli ylijäämäinen 192,3 miljoonaa euroa. Liikelaitosten, taseyksiköiden ja rahastojen yhdistäminen peruskaupungin tuloslaskelmaan parantaa vuosikatetta 202,7 miljoonaa euroa ja tilikauden tulosta 102,1 miljoonaa euroa.

3.3 SITOVIEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Vuoden 2021 talousarvion käyttötalous-, tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosiin liittyen valtuusto on päättänyt pääosin tilikaudella sitovien taloudellisten tavoitteiden ylitysoikeuksista ja käyttötarkoituksen muutoksista. Sitovien taloudellisten tavoitteiden poikkeamat eivät olleet kokonaisuuteen nähden merkittäviä. Talousarvion sitovista toimialoille, liikelaitoksille ja konsernille asetetuista tulostavoitteista sekä sitovien taloudellisten tavoitteiden poikkeamista, joita ei ole hyväksytty talousarvion muutoksina valtuustossa, on annettu selvitys tilinpäätöksen talousarvion toteutumisvertailuosiossa.

4. SISÄINEN VALVONTA JA KONSERNIVALVONTA

4.1 SISÄINEN VALVONTA

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selonteot

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selonteon osalta tilinpäätöksestä käy ilmi pääosin kirjanpitolausokunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaisesti vaaditut pääkohdat. Sisäisen valvonnan kehittämistoimenpiteitä voimassa olevalle taloussuunnittelukaudelle on kuvattu, tosin eräin osin suppeasti.

Selonteossa sisäisen tarkastuksen tekemien tarkastusten osalta todettiin, että tarkastusten perusteella sisäinen valvonta on ollut kaupungissa pääsääntöisesti toimivaa. Vuoden 2021 tarkastuksissa on ollut keskeistä hyvän hallintotavan periaatteiden toteutumisen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuuden arviointi.

Itsearviointien ja sisäisen tarkastuksen tarkastushavaintojen perusteella on todettu, että sisäinen valvonta on pääosin hyvällä tasolla ja riskienhallinta on kaupungissa hoidettu pääsääntöisesti melko hyvin. Vastausten perusteella riskienhallinnassa on edelleen kehitettävää riskienhallinnan kytkemisessä entistä paremmin osaksi normaalia toiminnan ohjausta, riskien arvioinneissa ja ennakkoinneissa sekä riskien dokumentoinneissa. *Suosittelimme jatkossa painottamaan riskienhallintaa myös tulosityksikkötasolla ja jatkamaan edellisvuonna hyvin edennyttä kaupungin toimintojen riskienhallinnan yhdenmukaista raportointia.*

Espoon kaupungin valtuusto hyväksyi 8.11.2021 sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet, jotka tulivat voimaan 1.1.2022 alkaen. Yleisohjeen päivityksen myötä on tarkoitus järjestää vuonna 2022 sisäisen valvonnan koulutukset sekä viranhaltijoille että luottamushenkilöille. *Suosittelimme lisäämään suunnitelman mukaisesti sisäisen valvonnan koulutusta myös johdolle ja esimiehille, jotta hyvän hallinnon ja sisäisen valvonnan tärkeys ymmärretään riittävästi.*

Kaupungin riskienhallintapolitiikka (kh 29.9.2014) on tarpeen päivittää uudelle valtuustokaudelle erityisesti nyt kun myös sisäisen valvonnan yleisohje on saatu päivitettyä. *Suosittelimme päivittämään riskienhallintapolitiikan vastaamaan kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan uudistuneita toimintatapoja.*

HR- ja palkkajärjestelmän käyttöönotto

Kaupunki otti käyttöön tammikuussa 2021 uuden HR- ja palkanlaskentajärjestelmän. Järjestelmän käyttöönotossa on ollut haasteita. Tietoja on mm. kirjattu virheellisesti kirjanpitoon ja tulorekisteriin on tehty ilmoituksia manuaalisesti, minkä seurauksena kirjanpidon, palkkajärjestelmän ja tulorekisterin tiedot ovat erottaneet. Alkuvuodesta 2022 on vuoden 2021 tiedot saatu pääosin korjattua ja kirjanpidon, palkkajärjestelmän ja tulorekisterin erot ovat olleet enää vähäisiä. *Palkkahallinnon prosessin toimivuus, virheettömyys ja kontrollien olemassaolo tulee varmistaa sekä vuoden 2022 virhetapahtumat selvittää ja korjata viivytyksestä.*

4.2 KONSERNIVALVONTA

Konsernivalvonnan selonteon osalta jo otsikointi on laadittu kirjanpitolausokunnan kunta- jaoston yleisohjeen mukaisesti, jolloin siinä on todettavissa eri osa-alueiden toteuma. Selonteot pohjautuvat tilivelvollisten ja vastuutahojen laatimiin itsearviointikyselyihin sisäisen valvonnan tilasta, sisäisen tarkastuksen havaintoihin, konsernijaoston ja konserniohjauksen käymiin keskusteluihin yhteisöjen kanssa ja tilikauden aikana saatuun ja käsiteltyyn toiminnan ja talouden seurantatietoon.

5. VALTIONOSUUDET

Valtionosuuksien perusteista annettujen tietojen oikeellisuus on tarkastettu ja ne on todettu olennaisilta osin oikein annetuiksi.

6. TILINPÄÄTÖS

Espoon kaupungin tilivuoden 2021 tilinpäätös on todettu olennaisilta osiltaan laadituksi kuntalakia ja soveltuvien osin kirjanpitolakia noudattaen.

Tilinpäätös on todettu johdetuksi oikein kaupungin kirjanpidon eri osista.

Tilinpäätöstä varmentavat olennaisilta osiltaan asianmukaiset tase-erittelyt ja liitetietojen erittelyt.

Seuraavissa kappaleissa on käsitelty eräitä tilinpäätökseen liittyviä keskeisimpiä eriä ja havaintoja.

6.1 TOIMINTAKERTOMUS

Toimintakertomus sisältää sitä koskevien säännösten edellyttämät selvitykset ja tiedot. Toimintakertomuksessa esitetyt luvut täsmäävät olennaisilta osin tilinpäätöslaskelmien kanssa.

6.2 TALOUSARVION TOTEUMISVERTAILU

Talousarvion toteutumisvertailussa on esitetty sitä koskevien säännösten edellyttämät tiedot.

6.3 TULOSLASKELMA

Tuloslaskelma antaa oikean kuvan tilivuoden tuloksen muodostumisesta.

Toimintatuotot ja toimintakulut

Toimintakulujen ja -tuottoihin liittyvien toimintaprosessien keskeisten kontrollien toimivuutta on arvioitu ja testattu tilikauden aikaisessa tarkastuksessa. Tilinpäätöksen yhteydessä tarkastettiin olennaisia ja poikkeuksellisia eriä, kuten pysyvien vastaavien luovutusvoittoja. Toimintakulujen ja -tuottojen tarkastuksessa ei havaittu olennaisia virheitä.

Henkilöstömenot ja niitä koskevat taseen erät

Palkkojen täsmäytys kirjanpidon ja palkkaohjelman välillä on tehty vuoden lopussa. Lisäksi samassa yhteydessä tehtiin kokonaispalkkojen täsmäytys tulorekisteriin toimitettuihin tietoihin. Tulorekisterin tiedot täsmäsivät riittäväällä tarkkuudella kirjanpidon palkkoihin. Tarkastuksessa käytiin pistokokein läpi täsmäytyksen oikeellisuutta, eikä havaittu poikkeamia.

Lomapalkkavelan jaksotuksessa ei havaittu olennaisia virheitä tai puutteita. Siirtyvät palkat tilille on kirjattu jaksotukset toimialojen siirtyvistä palkoista eli joulukuulle kuuluvista palkoista, jotka maksetaan alkuvuodesta 2022. Tarkastuksessa ei todettu huomautettavaa. Myöskään palkkojen sivukulujaksotuksissa ei havaittu olennaista huomautettavaa.

Verot ja valtionosuudet

Tuloslaskelman verotulot täsmäsivät verohallinnon tilitysrapporttiin.

Kunnallisverotilitykset 1.375 miljoonaa euroa ylittivät alkuperäisen talousarvion noin 18 miljoonaa euroa johtuen talouskasvun, työllisyyden ja ansiotason arvioitua nopeammasta kehityksestä sekä vuoteen 2020 kohdistuvasta positiivisista oikaisuksista johtuen.

Yhteisöveroja kertyi 203 miljoonaa euroa, jossa kuntaryhmän jako-osuuden 10 %:n kasvusta johtuvaa 46 miljoonaa euroa.

Kiinteistöveroja tilitettiin 133,1 miljoonaa euroa, mikä toteutui talousarvion mukaisesti.

Valtionosuudet täsmäsivät Kuntaliiton valtionosuusmaksatustilastoon, jonka perustana ovat valtionvarainministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön antamat valtionosuustiedot. Valtionosuuksia saatiin 139 miljoonaa euroa ja niitä kertyi noin 13,7 miljoonaa euroa enemmän kuin talousarviossa ennustettiin. Valtio maksoi peruspalvelujen valtionosuutta 58,5 miljoonaa euroa ja veroperustemuutosten kompensatiota 80,2 miljoonaa euroa.

Sijoitusten tuotot

Varainhoitajan vaihdosta johtuen sijoitusrahastojen myyntivoittoa realisoitui 66,1 miljoonaa euroa, mikä oli noin 50 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.

EU- ja muut tuet

Tukien tarkastuksessa on pyritty varmistumaan siitä, että kaupungin EU- ja muiden hankkeiden osalta on noudatettu hakemusmenettelystä annettuja ohjeita ja hankekohtaisia päätöksiä.

6.4 RAHOITUSLASKELMA

Rahoituslaskelma on laadittu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaisesti. Laskelma osoittaa kuluneelta tilikaudelta 208,9 miljoonan euron rahavarojen lisäystä, kun edellisenä vuotena oli lisäystä 241,3 miljoonaa euroa. Pitkäaikaisten lainojen nettovähennys on 71,8 miljoonaa euroa.

6.5 TASE

Tase antaa oikean kuvan kaupungin taloudellisesta asemasta 31.12.2021.

Sijoitusten ja rahastojen kirjanpitokäsittely

Rahastojen sijoitusomaisuus on varmennettu olennaisilta osin varainhoitajien vahvistuksiin.

Myyntisaamiset

Myyntisaamiset täsmätettiin myyntireskontrareportteihin. Myyntireskontran suoriteperusteisuuden ja ikäanalyysin tarkastuksissa ei havaittu huomautettavaa.

Rahat ja pankkisaamiset

Rahat ja pankkisaamisten erät täsmäsivät vahvistuksiin.

Rahalaitoslainat

Lainat täsmäävät rahalaitosten vahvistuksiin ja ovat jaettu oikein pitkä- ja lyhytaikaisiin lainoihin.

Ostovelat

Taseen ostovelat täsmäävät ostoreskontran toimittajakohtaisen ostoreskontran loppusummaan.

Saadut ennakkomaksut

Saatuihin ennakkomaksuihin sisältyy peruskaupungin saamia maankäyttökorkvauksia 116,3 miljoonaa euroa ja tuloslaskelmaan on tuloutettu tilikauden aikana rakentamiskustannuksia vastaavasti 30,8 miljoonaa euroa. Tapiolan alueyksikön saatuihin ennakkomaksuihin ei sisälly maankäyttökorkvauksia ja tilikauden aikana on tuloutettu tulosvaikutteisesti maankäyttökorkvauksia 21,0 miljoonaa euroa. Suurpellon alueyksikön vieraan pääoman saatuihin ennakkomaksuihin sisältyy 35,6 miljoonaa euroa maankäyttökorkvauksia ja tilikauden aikana on tuloutettu tulosvaikutteisesti 2,5 miljoonaa euroa. Maankäyttökorkvauksia on siten tuloutettu yhteensä 54,3 miljoonaa euroa.

6.6 KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMINEN

Talouspalvelut laatii konsernitietojen ilmoituslomakkeet, ohjeistaa konserniyhteisöjen talousvastaavat tietojen toimittamisesta ja konsernin laskentasäännöistä sekä tekee konsernitilinpäätösyhdistelyt.

6.7 KONSERNITILINPÄÄTÖS

Espoon kaupunki on laatinut vuodelta 2021 konsernitilinpäätöksen, joka sisältää tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Espoon kaupungin konsernitilinpäätökseen on yhdistelty 29 tytäryhteisöä, 3 säätiötä, 9 kuntayhtymää ja 21 osakkuusyhtiötä. Konsernitilinpäätökseen ei ole yhdistelty Espoon Asunnot Oy:n neljää tytäryhteisöä ja 13 osakkuusyhtiötä eikä osakkuusyhtiötä As Oy Espoon Siuntionportti 6 ja Koy Espoon Kulttuuriparkkia.

Konsernitaseen loppusumma on 8,1 miljardia euroa. Emokaupungin pitkäaikainen vieras pääoma on 978 miljoonaa euroa (edellisenä vuotena 1.045 miljoonaa euroa) ja konsernin 4.087 miljoonaa euroa (4.112 miljoonaa euroa). Konserniyhdistelyt ovat lisänneet pitkäaikaista vierasta pääomaa 3.109 miljoonaa euroa.

Konsernin asukaskohtainen lainakanta on 15.200 euroa (14.632 euroa), kun emokaupungin vastaavasti on 4.683 euroa (4.237 euroa).

Konsernitaseen mukainen omavaraisuusaste on 36,6 % (36,2 %), kun se emokaupungilla on 64,8 % (64,4 %).

Konsernitilinpäätös on laadittu sen laatimista koskevien säännösten ja ohjeiden mukaisesti.

6.8 LIITETIEDOT

Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat tiedot

Johdannaisten osalta tarkastettiin liitetietoihin taseen ulkopuolisiin järjestelyihin niistä merkityt tiedot. Tiedot vastasivat rahoituslaitosten vahvistuksia ja liitetiedoissa on ilmoitettu sopimuksista kirjanpito-ohjeissa edellytetyt tiedot kohde-etuuden arvot ja käyvät arvot. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteista käy ilmi, että kaikki koron- ja valuutanvaihtosopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa.

Liitetiedoissa on esitetty olennaisilta osin säännösten edellyttämät tiedot.

6.9 LIIKELAITOSTEN, TASEYKSIKÖIDEN JA RAHASTOJEN TILINPÄÄTÖKSET

Liikelaitosten ja taseyksiköiden sekä rahastojen tilinpäätöslaskelmat ovat laadittu annettujen ohjeiden mukaisesti ja perustuvat kyseisten yksiköiden erillistilinpäätöksiin.

6.10 KAUPUNGINHALLITUKSEN EHDOTUS TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELYSTÄ

Kaupunginhallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käsittelystä on kuntalain mukainen.

Espoossa 26. huhtikuuta 2022

BDO Audiator Oy
tilintarkastusyhteisö

Tiina Lind
JHT, KHT

Jakelu Tarkastuslautakunta
Kaupunginjohtaja Jukka Mäkelä
Rahoitusjohtaja Ari Konttas
Tarkastusjohtaja Jari Tuominen
Kaupunginreviisori Virpi Ala-aho